

REFERENCES

Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity, затверджені postanovoіu KМУ vid 30.09.2020 № 898.

Ister, O. S. (2021). Modelna navchalna prohrama z matematyky. 5-6 класи, затверджена наказом МОН України vid 12.07.2021 № 795.

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2024). Рекоменції щодо оцінювання результатів навчання, затверджена наказом МОН України vid 02.08.2024 № 1093.

Olena Laktionova,

teacher of mathematics of the municipal institution

«Ananievsky specialized lyceum

of the Odesa Regional Council»,

Specialist of the highest category, «teacher-methodologist»

INTRODUCTION OF FINANCIAL LITERACY ELEMENTS IN MATHEMATICS LESSONS

Abstract. The article presents methodological recommendations for mathematics teachers working in grades 5-6 of the New Ukrainian School on the introduction of financial literacy elements.

Keywords: financial literacy, key competencies, life competencies.

Дата надходження до редакції 17.01.2025

©. Лактіонова О. О., 2024

УДК 811.16.2:37.016(045)

Свінтковська Світлана Андріївна,

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти

кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна,

svitlanasvintkovska@gmail.com

Верготі Лідія Танасіївна,

учитель української мови та літератури вищої категорії,

учитель-методист Чорноморського академічного ліцею

імені Тараса Шевченка Чорноморської міської ради

Одеського району Одеської області, кращий учитель міста Чорноморська,

м. Чорноморськ, Україна,

vergotilidiya@ukr.net

Левинська Марія Валентинівна,

учитель української мови та літератури вищої категорії,

учитель-методист комунальної установи «Ананьївський ліцей №1

Ананьївської міської ради»,

Україна,

levinskaya.mariya@gmail.com

ЛАЙФХАКИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З УСІХ ВИДІВ ПЕРЕВІРНИХ РОБІТ ДЛЯ 7 КЛАСУ НУШ (II СЕМЕСТР)

Укладено відповідно до модельних навчальних програм:

«Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.):

https://osvita.ua/doc/files/news/896/89670/Ukrayinska_mova_7-9_klas_Holub_ta_in_26_.pdf

«Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.)

https://osvita.ua/doc/files/news/896/89671/Ukrayinska_mova_7-9_klas_Zabolotnyy_ta_i.pdf

Сучасний урок - це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня.

М.Ебнер-Ешенбах

Сучасний учитель – це професіонал, який знаходиться в постійному творчому пошуку. Йому необхідні гнучкість і нестандартність мислення, уміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

Учитель-словесник сучасної школи як справжній майстер своєї справи, повинен не просто навчати, а формувати духовно інтелектуальну, творчу особистість, адаптовану до сучасних вимог, різнобічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісний нормативний досвід поколінь, виробляючи свій власний досвід діяльності, творчості, спілкування.

Об'єктом оцінювання є результати навчання учнів. Результат навчання – це знання, уміння, навички, ставлення, цінності, набуті в процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти й оцінити та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми на кожному рівні загальної середньої освіти.

Оцінювання – це процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних та формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють. Оцінювання навчання – це зіставлення поставлених цілей і досягнутих результатів: як ці цілі були досягнуті.

Оцінювання відбувається на основі навчальних цілей. Учитель оцінює, щоб дізнатися, чи досягнуті навчальні цілі. Залежно від цілей обирає форми оцінювання.

З метою забезпечення поетапного різнобічного й об'єктивного оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів освіти у процесі засвоєння ними мовної змістової лінії запропоновано тести різної форми й різного ступеня складності у форматі НМТ для відпрацювання в школярів навичок виконання тестових завдань. Такі завдання можна використовувати й для діагностувальних та підсумкових робіт у системі нового оцінювання НУШ за темами «Дієприслівник як особлива форма дієслова», «Прислівник», «Прийменник», «Сполучник», «Частка», «Вигук» та «Узагальнення і систематизація вивченого».

Дібрані тексти для диктантів, переказів, аудіювання, читання мовчки сприятимуть вихованню у здобувачів освіти високих моральних якостей, відкриватимуть шляхи максимальної особистісної реалізації в різних сферах людської діяльності, формуватимуть внутрішній світогляд громадянина України.

З метою активізації пізнавальних інтересів школярів, розвитку творчих здібностей, формування критичного мислення, умінь застосовувати набуті знання практично запропоновано цікаві орієнтовні теми діалогів, творів, есеїв, проєктних робіт з урахуванням сучасних інформаційних технологій.

Сучасна освіта – майбутнє вільної України! Незламні освітяни! Творімо розумників та розумниць, гідних у майбутньому відбудовувати Україну. Забезпечуймо умови, за яких наші діти розвивалися б не «в рамках», не «у відповідності», а саме так, як їм найкраще. Розвиваймо чесноти кожної особистості, допомагаймо подолати труднощі та цінуймо індивідуальність. Не втомлюймося робити український світ кращим!

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Дієприслівник як особлива форма дієслова

І варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Дієприслівниками є всі слова в рядку

- А відпочиваючи, сказати, написано
- Б співають, світає, розказаний
- В пишучи, подолавши, дивлячись
- Г маючи, відповідають, пожовклий

2. Укажіть рядок, у якому є лише дієприслівники доконаного виду.

- А розбиваючи, зачарувавши, хапаючи
- Б тримаючи, вислухуючи, тікаючи
- В вимішавши, одягнувши, глянувши
- Г зиркаючи, втішаючи, забрівши

3. Укажіть рядок, у є лише дієприслівники теперішнього часу.

- А стрибаючи, відбиваючи, зараховуючи
 Б посидівши, посивівши, відваривши
 В марячи, відступаючи, заколисавши
 Г утримуючи, захекавшись, відтиснувши

4. Укажіть рядок, у якому дієприслівники з не пишуться разом.

- А не/славлячи, не/зробивши, не/думаючи
 Б не/навидячи, не/хтуючи, не/здужавши
 В не/подумавши, не/співаючи, не/чуючи
 Г не/вірячи, не/знаючи, не/написавши

1. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Квітки в клумбах, (1) прив'ялені на (2) гарячому сонці, (3) підіймали головки, підіймали лист, (4) зачувши вечірній холодок (І.Нечуй-Левицький).

Дієприслівник у реченні позначений цифрою

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Прочитайте речення

Буйна роса _____ на всьому, тяжіла гронами, _____ стеблини трав та _____ пелюстки квітів (І. Багрянний).

Правильний варіант послідовного заповнення пропусків у реченні визначено рядком

- А бути, згинавши, відгортаючи
 Б була, згинаючи, відгортаючи
 В було, згинаючи, відгортавши
 Г бути, згинаючи, гортаючи

У завданнях 7-8 до кожного з чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

2. Установіть відповідність між дієприслівниками і його морфологічними ознаками

1 укриваючись	А теперішній час, недоконаний вид, суфіксальний спосіб
2 написавши	Б теперішній час, недоконаний вид, префіксально-суфіксальний
3 чуючи	спосіб
4 написаний	В минулий час, доконаний вид, префіксально-суфіксальний спосіб

8. Установіть відповідність між дієприслівниковими зворотами та їх розташуванням у реченні (розділові знаки пропущено)

1 дієприслівниковий зворот на початку речення	А Сонце жбурляє пригорці золота всесвітом граючи в росах тремких (М. Самійленко).
2 дієприслівниковий зворот в середині речення	Б А журавлі несли пісні весняні курличучи (В. Грінчак).
3 дієприслівниковий зворот в кінці речення	В У саду обсівши густо соковиту гілку оркестр бджолиний награв (За М. Бровком).
	Г Створюючи живу красу людина зазнає насолоди від неї (В. Сухомлинський).

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

Розквітаючи, природа радує своєю красою та ароматом трав і квітів.

Це чудова пора року, коли все оживає прокидаючись від зимового сну.

Настала довгоочікувана весна.

Усе радіє весні.

Повернувшись із вирію, пташки щебечуть свої веселі дзвінки пісні.

1. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

- А
 Б
 В
 Г

10. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

11. Дієприслівник доконаного виду вжито в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

12. Пунктуаційну помилку допущено в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Дієприслівниками є всі слова в рядку

- А ходитиму, поглянь, іди-но
 Б читаючи, зникнувши, заходячи
 В забутий, випраний, зжовклий
 Г батьківський, залізний, невгамовний

2. Дієприслівник має спільні ознаки з

- А дієсловом і дієприкметником
 Б дієсловом і прикметником
 В дієсловом і прислівником
 Г дієприкметником і прислівником

3. Помилку при творенні дієприслівників допущено в рядку

- А сидівши, робивши, зітхаючи
 Б співаючи, зустрічаючи, катаючись
 В подумавши, дивлячись, зібравшись
 Г готуючи, плаваючи, зібравшись

4. Усі дієприслівники пишуться з не разом у рядку

- А не/пізнавши, не/скосивши, не/волячи
 Б не/відгукнувшись, не/бажаючи, не/чекаючи
 В не/зупиняючись, не/чекаючи, не/злякавшись
 Г не/хтуючи, не/вгаваючи, не/навидячи

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Правду (1) кажучи люди недолюблюють сову (2) вважаючи її вістункою нещастя і смерті. Цей птах (3) виходячи на лови тільки вночі і тужливо кричачи навіює страхітливі думки. А (4) сівши на дах будинку, де є хворий, і моторошно погукавши підсилює людський страх.

Дієприслівник доконаного виду минулого часу позначений цифрою

А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Прочитайте речення.

Блакитний кит – найбільший із усіх тварин, що нині мешкають на Землі. Його довжина становить близько 32 метрів.

Правильний варіант послідовного заповнення пропусків у реченні визначено рядком

А самий великий, проживають, тридцять два

Б більш великий, живуть, тридцятьма двома

В найбільший, мешкають, тридцяти двох

Г най більший, мешкають, тридцятьма двома

У завданнях 7-8 до кожного з чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між частинами прислів'їв

1. Не почавши, ...	А і на воду дмухає
2. Лежатимеш на печі, ...	Б не лізь у воду
3. Скінчивши діло, ...	В не закінчиш
4. Обпікшись на молоці, ...	Г гуляй сміло
5. Не знаючи броду, ...	

8. Установіть відповідність між словосполученнями з дієприслівниками і їх характеристикою

1 прочитавши цікаву книжку	А дієприслівник недоконаного виду теперішнього часу, утворений від дієслова опрацьовувати
2 опрацьовуючи теоретичний матеріал	Б дієприслівник доконаного виду минулого часу, утворений від дієслова відпочити
3 розгулюючи берегом моря	В дієприслівник доконаного виду минулого часу, утворений від дієслова прочитати
4 виконане нами завдання	Г дієприслівник недоконаного виду теперішнього часу, утворений від дієслова розгулювати
5 відпочивши в літньому таборі	

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

	Село стояло у величезній балці, а балкою протікала виляючи степова річечка.
	Поміж них виляса стежка, що доводила до містка через річку.
	Один бік балки зривався високою кручою.
	Побравшись стежкою Марко звернув до криниці.
	Скеля припала землею, поросла деревами (З інтернет-джерел).

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А	
Б	
В	
Г	

10. Дієприслівниковий зворот є в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

11. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

12. Одиначний дієприслівник є в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

Прислівник І варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Прислівниками є всі слова рядка

- А надалі, сидячи, ледь-ледь
 Б куди-небудь, в основному, така
 В наскрізь, сьогодні, зранку
 Г удвох, два, удень

2. Правильно написані прислівники з *не*, *ні* в рядку, ОКРІМ

- А нещиро; не голосно, а тихо; ніколи
 Б неправдиво; немовля; ніскільки
 В ніяк; невдало; нізащо
 Г ні звідки; не близько, нітрохи

3. Правильно написані прислівники в рядку

- А помаленьку, віддавна, зсередини
 Б довподоби, до речі, на зразок
 В деколи, убік, сам-на-сам
 Г віч на віч, аби-як, рік у рік

4. Правильно написані прислівники з *-н-*, *-нн-* в рядку, ОКРІМ

- А адресовано, старанно, спросоння
 Б сумлінно, впевнено, попідтиню
 В відмінно, негадано, притаманно
 Г шалено, навмання, несподівано

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

(1) Що/весни чуємо пташиний спів, що кличе нас (2) до/дому, (3) по/синівськи думками линемо (4) що/хвилини на рідне подвір'я (За М.Сингаївським).

Укажіть прислівник, що пишеться через дефіс.

А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків.

Фірма «Інтер'єр» запропонувала волонтерам допомогти місцевій школі оновити актовий зал і придбати за _____ цінами _____ тюль саме в їхній _____.

А самими низькими, білий, компанії

Б найнижчими, білий, кампанії

В найнижчішими, білу, компанії

Г найнижчими, білий, компанії

У завданнях 7-8 до кожного з чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між способами творення прислівників і прикладами

1 префіксальний

2 суфіксальний

3 префіксально-суфіксальний

4 складання, злиття основ

А по-весняному, по-італійськи, нагору

Б найсмачніше, ніколи, позавчора

В пліч-о-пліч, голіруч, віч-на-віч

Г весело, двічі, щасливо

Д веселіше, наче четверо, по-українськи

8. Установіть відповідність між прислівниками та їх розрядами за значенням

1 мега дії

2 спосіб дії

3 час дії

4 причина дії

А дуже, удвічі, трохи

Б учора, недавно, колись

В спересердя, спросоння, згарячу

Г тихо, сильно, цікаво

Д наперекір, навмисне, напоказ

Прочитайте речення, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Виконайте завдання після речень.

Ін пагони із численними колючками й складними непарноперистими листочками помітно здалику.

А ї солодкі червоні примерзлі плоди – дуже важлива поживна, вітамінна й лікарська речовина.

Саме восени можна побачити, якими щедротами обдаровує людину підлісок.

Ось куці лозоподібної колючої шипшини.

Особливо гарна шипшина у великих рожевих квітах.

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А
Б
В
Г

10. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

А
Б
В
Г

11. Прислівник часу дії є в реченні

А
Б
В
Г

12. Укажіть речення, у якому немає прислівника

- А
Б
В
Г

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Прислівник є в реченні рядка

- А Щороку я відпочиваю на морі.
Б Весна чарує й надихає людину
В У лісі пахло вогкістю.
Г Ліс ще дрімає в передранішній тиші (М.Коцюбинський)

2. З -нн- пишуться прислівники в рядку

- А дарем(н, нн)о, холод (н, нн), де (н, нн)о
Б щоде(н, нн)о, стара(н, нн)о, попідти(н, нн)ю
В сором(н, нн)о, тем(н, нн)о, змі(н, нн)
Г зра(н, нн)я, тем(н, нн)о, навма(н, нн)я

3. Укажіть рядок, у якому від усіх прислівників можна утворити ступені порівняння:

- А дбайливо, яскраво, мляво
Б міцно, скоро, віртуозно
В твердо, грайливо, глибоко
Г свіжо, шалено, криваво

4. Укажіть рядок, у якому від усіх прислівників не можна утворити ступені порівняння:

- А ударно, ароматно, смачно
Б буйно, ясно, вірно
В вічно, наголо, зосліпу
Г рідко, мало, коротко

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

До мене смуток знов прийшов, прийшов до мене (1) близько/близько. Зітхнув, схилився (2) низько/низько. І слів для мови не знайшов. (3) Унизу страшенно кипіла хвиля. Цілі гори білої ревучої піни бились (4) раз/у/раз об каміння.

Разом пишеться прислівник, позначений цифрою

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків.

Вслухайтесь, як незвичайно шумить гай. Кожне дерево живе своїм життям, поводить по-іншому.

- А не звичайно, дериво, по-іншому
Б не-звичайно, дерево, по іншому
В незвичайно, дерево, по-іншому
Г не звичайно, дерево, поіншому

У завданнях 7-8 до кожного з чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між прислівниками і їх написанням

1 по/перше, казна/де, по/нашому	А разом
2 до/нині, в/перше, що/дня	Б окремо
3 пліч/о/пліч, коли/не/коли, віч/на/віч	В через дефіс
4 з дня/на/день, раз/у/раз, один/в/один	Г через два дефіси
5 на/жаль, до/речі, по/правді	

8. Установіть відповідність між прислівниками з **не** і правилами їх написання:

1 не/зрівнянно, не/перевершено, не/самовито	А завжди пишуться окремо
2 не/гарно, не/багато, не/погано	Б при протиставленні пишуться окремо
3 не/весело, а сумно; не/дорого, а дешево; не/сміливо, а боязко	В якщо прислівник без не не вживається, пишемо разом
4 не/до/речі, не/до/ладу, не/до/смаку	Г якщо не є префіксом, пишемо разом
Д якщо прислівник з не виступає присудком, пишемо окремо

Прочитайте речення, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Виконайте завдання після речень.

- Скрізь було тихо.
- Оріся пішла стежкою понад самою горою.
- Густа осіння роса аж до долу гнула ще зовсім зелений лист на дереві.
- У селі десь далеко було чути спів пташок.
- Унизу дрімала вода в Росі й тихо блищала проти червоного неба (З інтернет-джерел).

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

- А
- Б
- В
- Г

10. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

- А
- Б
- В
- Г

11. Прислівник способу дії є в реченні, позначеному

- А
- Б
- В
- Г

12. Прислівник виступає в ролі обставини в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

Прийменник**I варіант**

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Прийменники записано в рядку

- А про, всупереч, так, від
 Б а, під, понад, серед
 В через, уздовж, біля, у
 Г над, з-за, який, за

2. Прийменник є в кожному реченні, ОКРІМ

- А Довго цвіте верес – із серпня по жовтень.
 Б Вересовий цвіт – невичерпна скарбниця нектару.
 В Найдорожча квітка у світі – золота орхідея.
 Г Квіти – це залишки раю на землі.

3. Прийменник виділено в реченні

- А Діти стали в коло.
 Б Ми підійшли *близько*.
 В Олексій намалював чудове *коло*.
 Г Концерт розпочнеться *близько* першої години.

4. Похідний прийменник ужито в сполученні слів

- А розташувалися біля лісу
 Б росте край дороги
 В навколо стояла тиша
 Г зустрінемося після обіду

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Тече вода (1) із/за гаю та (2) по/під горою... (Т.Шевченко) Геть (3) по/над морем, над хвилями синіми в'ються, не спиняється чашки білії (Леся Українка). Подекуди (4) по/між верб та садів виринають покрівлі високих клунь (За І. Нечуєм-Левицьким).

Укажіть прийменник, що пишеться через дефіс.

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків.

_____ луках туманець при самій траві _____, вздовж болота лелеки походжають – як матроси: _____ чорних штанях та білих-пребілих сорочках (Гр.Тютюнник).

- А у, стелється, в
 Б на, стелється, у
 В на, лежить, в
 Г на, лежить, у

У завданнях 7-8 до кожного з п'ятьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

3. Установіть відповідність між прийменником і його написанням

1 разом	А із/під, з/за, з/поза
2 окремо	Б з/над, по/між, згідно/з
3 через дефіс	В за/винятком, у/зв'язку/з, відповідно/до
	Г по/під, на/в/коло, за/для

4. Установіть відповідність між виділеними прийменниками і їх морфологічними ознаками

1 прийменник, похідний, складний, ужитий у Д.в.	А Плечистий дуб стоїть самотою на околиці села (За Є. Гуцалом).
2 прийменник, непохідний, простий, ужитий у М.в.	Б З ягодами бузини мати пекла пироги (Із посібника).
3 прийменник, похідний, простий, ужитий у Р.в.	В Улітку тягне на срібнопінну річку (Із посібника).
4 прийменник, непохідний, простий, ужитий в Ор.в.	Г Ясени, ясени, бачу вас за селом край дороги... (За М. Ткачем)
	Д Наперекір йому ми зустрілися (Із журналу).

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- ▲ Квіти білі, 2-2,5 см у діаметрі, розташовані по 1 або зібрані по 3, підчас цвітіння вони рясно вкривають кущ.
- ◡ Їхній запах нагадує аромат суниці або ананаса.
- ◻ Висота цього листопадного куща сягає близько 1,5 м.
- ◯ У нього густа крона, загострені листки до 6 см завдовжки.
- ◊ Жасмин походить із Північної Америки (З інтернет-джерел).

5. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А	◊ ◻ ◯ ▲ ◡
Б	◊ ◡ ◯ ◻ ▲
В	◊ ◯ ◡ ◻ ▲
Г	◊ ◯ ◻ ◡ ▲

6. Прийменник похідний, простий, ужитий у Р.в. є в реченні

А	◻
Б	◯
В	▲
Г	◡

7. Укажіть речення, у якому є два прийменники

А	◊
Б	◯
В	◡
Г	▲

8. Укажіть речення, у якому немає прийменника

1	◊
2	▲
3	◻
4	◡

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Усі службові слова є прийменниками в рядку

- А під, над, біля, попри
- Б над, і, якщо, не
- В поміж, незважаючи на, у результаті, але
- Г по, навколо, влітку, через те що

2. Усі прийменники похідні в рядку

- А над, попід, кінець, із-за
- Б понад, край, з-над, з-поміж
- В на, в, внаслідок, через
- Г у, по, без, до

3. Прийменник із потрібно вставити, замість крапок, у всіх реченнях, ОКРІМ

- А Просив ... щирістю передати вітання друзям.
- Б Прийшов лист ... Парижа.
- В Нещодавно повернулися ... Львова.
- Г Андрій ... собакою попрямував до озера.

4. Усі прийменники записано правильно в рядку

- А відповідно до, під-кінець, за ради
- Б з-над, окрім, згідно з
- В з посеред, за-для, навпроти
- Г у слід, що до, у результаті

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Так непомітно й літечко збігло. Сонце стало нижче ходити **(1)** понад землею і, хоч було воно яскраве та веселе, вже не гріло, як раніше. **(2)** На груші **(3)** із-за листя жовтіли пахучі гнилички й сипалися **(4)** попід ноги, а деревця підросли, уквітчалися густим листям.

Непохідний прийменник позначено цифрою

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків.

Перший у світі кросворд, за офіційною версією, було надруковано 21 грудня 1913 року. З'явившись на початку 20 століття, кросворд швидко завоював популярність у всьому світі.

- А самий перший, двадцятьпершого, століття, всьому
- Б найперший, двацять першого, століття, всьому
- В найперший, двадцять першого, століття, всьому
- Г більш перший, двадцять першого, столітті, всьому.

У завданнях 7-8 до кожного з п'ятьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність прийменниками та їх характеристикою

1 із-під, проміж, побіля	А непохідні
2 коло, внаслідок, край	Б утворені складанням непохідних прийменників
3 для усіх, на завтра, по моєму	В утворені шляхом переходу інших частин мови у прийменники
4 об, до, з	Г утворені поєднанням частин мови з непохідними прийменниками

8. Установіть відповідність між прийменниками та їх написанням

1 з/під, з/посеред, із/за	А разом
2 згідно/з, під/кінець, за/винятком	Б окремо
3 за/ради, за/для, по/при	В через дефіс
4 як/би, як/що, що/б	

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- Свято слонів сурінці проводять у кінці листопада.
- Починається свято рано/вранці та супроводжується ритмами народної музики.
- △ Цій грандіозній в усіх сенсах події вже більше 40 років.
- ◇ Відкриває свято вистава, яка імітує стародавню битву за участю слонів.
- ◇ Місто Сурін знаходиться не/далеко від Камбоджі, на північному сході Таїланду (з інтернет-джерел).

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

- А ○ □ ◇ △ ◇
- Б ○ ◇ ◇ □ △
- В ○ ◇ △ ◇ □
- Г ○ △ ◇ □ ◇

10. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

- А □
- Б ◇
- В △
- Г ◇

11. Прийменник, який уживається з іменником у місцевому відмінку, є в реченні, позначеному

- А ◇
- Б ○
- В ◇
- Г △

12. Прислівник, який пишеться через дефіс, є в реченні, позначеному

- А △
- Б □
- В ○
- Г ◇

Сполучник**I варіант**

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Сполучники записано в рядку

- А перед; але; ні ... ні; швидко
- Б а; не тільки ..., а й; аби; ніби
- В із-за; нібито; зате; та
- Г до; тільки-но; який; світ

2. Сполучник є в кожному реченні, ОКРІМ

- А Квіти – ніжні й тендітні створіння природи.
 Б Можна зірвати всі квіти, але зупинити весну неможливо.
 В Квіти – це залишки раю на землі.
 Г Троянда – символ любові та краси.

3. Сполучник підрядності є в реченні

- А Жита ростуть, як із води йдуть.
 Б То шумів зелений лист, то у вінку мінявся злотом ряст весняний.
 І пахло глиною, і крізь вікно лилося тьмяне світло.
 Г На честь первоцвіту влаштовували народні свята та народні гуляння.

4. Разом треба писати всі сполучники рядка

- А як/що, не/наче/б/то, ні/би
 Б так/що, тому/що, як/би
 В на/в/коло, для/того/щоб, що/б
 Г через/те/що, про/те, коли/б

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Жасмин є родичем оливкового дерева, (1)але зовні вони зовсім не схожі. За жасмин часто приймають бузок з прекрасними білими квітами, (2)що виділяють тонкий (3)і ніжний аромат, (4)хоча ці рослини належать до різних родин.

Укажіть слово, яке не є сполучником

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків

Квіти _____ на ніч, _____ не допустити охолодження своїх репродуктивних органів або _____ пошкодження холодною росюю.

- А заплющуються, аби, їх
 Б заплющують, щоб, їх
 В закриваються, що б, їхнє
 Г закриваються, щоб, їх

У завданнях 7-8 до кожного із фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між сполучником і його написанням

1 разом	А тільки/но, що/б, через/те/що
2 окремо	Б поки/що, через/те/що, так/що
3 із дефісом	В як/би, за/те, як/що
	Г тільки/но, отож/бо, тим/то

8. Установіть відповідність між виділеними сполучниками і їх морфологічними ознаками

1 сполучник, підрядний	А Бджоли можуть розрізняти квіти з нектаром і без нього завдяки здатності бачити в ультрафіолеті.
порівняльний, простий	Б Учені довели, що квіти по-різному реагують на людей залежно від того, як ті до них ставляться.
2 сполучник, сурядний	В Чорного пігменту у світі квітів не існує – колір може бути або темно-червоним, або насичено фіолетовим.
єднальний, простий	Г Наприкінці червня – на початку липня хвоя сосни набуває одноманітного сизо-зеленого відтінку, проте і в цей час вона не втрачає своєї величної краси.
3 сполучник, сурядний	Д Струнке, зелене, веселе деревце маяло гілочками, наче раділо гостям.
протиставний, складний	
4 сполучник, підрядний	
з'ясувальний, простий	

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- ◆ Лише листочки зеленіють подекуди.
- Але навесні, коли зацвітає, укривається блідо-рожевою хмаринкою ароматних квіток.
- ▲ У нашому саду багато різних дерев, і серед них – мій улюблений абрикос.
- Струнке й майже загорнуте в білопінний наряд, деревце нагадує наречену.
- ◡ Невисокий стовбур та тендітні гілочки.

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А	▲	○	◡	◆	□
Б	▲	◡	○	◆	□
В	▲	◡	□	○	◆
Г	▲	□	○	◡	◆

10. Укажіть складне речення, частини якого поєднує сурядний єднальний сполучник

А	□
Б	○
В	▲
Г	◡

11. Укажіть складне речення, частини якого поєднує підрядний сполучник часу

А	◆
Б	□
В	◡
Г	▲

12. Укажіть речення, у якому немає сполучника

1	◆
2	▲
3	□
4	◡

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Сполучники записано в рядку

- А під; а; то ... то; близько
- Б та; й; аби; щоб
- В за; нібито; цей; та
- Г для; тому що; яка; бо

2. Не є сполучником виділене слово.

- А *Що/б* жить – ні в кого права не питаюсь.
- Б Ну *що/б*, здавалося, слова.
- В М'яко стелить, *про/те* твердо спати.
- Г Знову думать заходивсь *про/те* таки, *що* й перше думав.

3. До сурядних належать усі сполучники рядка

- А але, коли, тому що
- Б або, чи, однак
- В хоча, та, ніби
- Г проте, що, зате

4. Окремо треба писати всі сполучники рядка

А коли/б, начеб/то, мов/би

Б для/того/щоб, тому/що, з/того/часу/як

В як/що, дарма/що, що/б

Г через/те/що, про/те, не/мов

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Українська вишивка – це своєрідний літопис життя, (1) який зберігає вищу культуру в символах. Кохання (2)й страждання, радість (3)і смуток, життя (4)та смерть – чого тільки в ній не знайдеш!

Укажіть слово, яке не є сполучником

А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків

Бог створив кішку, _____ у людини _____ тигр, _____ можна погладити.

А щоб, був, який

Б аби, бути, який

В щоб, був, якого

Г бо, був, якого

У завданнях 7-8 до кожного із фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між сполучником і його написанням

1 окремо

А дарма/що, для/того/щоб, так/що

2 із дефісом

Б тільки/но, отож/бо, тим/то

3 разом

В як/що, за/те, ні/би

Г поки/що, про/те, через/те/що

8. Установіть відповідність між виділеними сполучниками і їх морфологічними ознаками

1 сполучник, підрядний порівняльний, складний

А Чисте полуденне небо, і тихо-тихо, немовби все заснуло.

2 сполучник, сурядний єднальний, простий

Б З-за обрію вставало ранішнє сонце і радісно вітало молоду зелену траву.

3 сполучник, сурядний протиставний, складний

В Ні колихала так ласкаво, проте не спалося ніяк.

4 сполучник, підрядний з'ясувальний, простий

Г Недаремно говорять, що люди – ніби дзеркало.

Д День підходить, а ніч відступає.

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

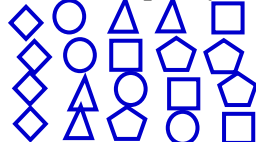
У світі є бібліотека, що не має меж.

Кожна країна в цій бібліотеці має свої палички.

Але матеріали, розміщені на них, не паперові, а електронні.

Тобто зберігаються вони в пам'яті комп'ютерів, розташованих у всіх країнах світу.

І, як ви вже здогадалися, зветься така бібліотека Інтернетом.

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядкуА
Б
В
Г

10. Укажіть складне речення, частини якого поєднує підрядний з'ясувальний сполучник

- А
 Б
 В
 Г

11. Укажіть складне речення, у якому протиставний сполучник підрядності з'єднує однорідні члени речення.

- А
 Б
 В
 Г

12. Укажіть речення, у якому протиставний сполучник підрядності з'єднує речення в тексті.

- 1
 2
 3
 4

Частка

I варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Укажіть рядок із частками

- А він, невже, з
 Б хай, а, еге
 В ні, навіть, авжеж
 Г хата, б, хіба

2. Укажіть рядок із модальними стверджувальними частками

- А так, невже, не
 Б хай, отак, еге
 В ні, навіть, авжеж
 Г нехай, би, таки

3. Частка є в кожному реченні, ОКРІМ

- А Квіти медунки – духмяні і гарні, тільки дзвіночки на ній різнобарвні (Н.Карпенко).
 Б Красуні космеї – це зоряні діти, у них навіть очі такі, як в зірок (Н.Карпенко).
 В Тому-то космеєю звуться ці квіти, що зорі п'ють роси з її пелюсток (Н.Карпенко).
 Г Біля втоптаних стежинок килимки плете барвінок (Н.Карпенко).

4. Усі частки пишуться з дефісом у рядку

- А мов/би, хай/пишуть, будь/що
 Б бозна/чому, як/небудь, тільки/но
 В он/де, усе/таки, хоча/б
 Г ніби/то, ні/хто, зроби/но

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Фіалка – (1) це однорічна триколірна рослина. Росте (2) майже як звичайний бур'ян у посівах, здебільшого – серед озимини. Її можна зустріти ще (3) й на покинутих орних землях – (4) тільки з білими та жовтими пелюстками (3 посібника).

Укажіть модальну означальну частку

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків

У ____ садибі ____ росла ____ городина, лише виноград, ____, вишні і квіти.

- А неї, не, ніяка, яблуні
 Б його, ні, жодна, яблука
 В його, не, жодна, яблуні
 Г його, не, жодна, яблука

У завданнях 7-8 до кожного із фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між часткою і її написанням

1 разом	А що/б, тільки/но, скільки/б
2 окремо	Б хоч/би, поки/що, наврод/чи
3 із дефісом	В неначеб/то, як/би, ні/хто
	Г подай/но, отакі/то, бозна/чому

8. Установіть відповідність між виділеними частками і їх морфологічними ознаками

1 частка, модальна вказівна	А Конвалія – це особлива квітка, її запах не переплутаєш з
2 частка, модальна	жодним іншим.
стверджувальна	Б Тож не дивно, що весняні квіти радують всіх, особливо
3 частка, модальна видільна	жінок.
4 частка, модальна	В Як тільки з'являться проталини в лісі, біля дерев
означальна	починають пробиватися ніжні білі квіти.
	Г Якраз навесні зацвітає кожна рослина.
	Д Трохи пізніше луки стають жовтими від цвітіння кульбаб.

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- Переповідали, що в ньому криється не лише чарівна сила, а ще й знімає не лише біль, оберігає красу волосося та навіть захищає його.
- Це була не просто краса, а й обєріг.
- То сила таких квіток, як: чорнобривців, ромашок, незабудок, барвінку, безсмертнику, маках, волошках.
- Адже люди щиро вірили в його лікувальну силу.
- Перший віночок дитині плела матуся.

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А	
Б	
В	
Г	

10. Укажіть речення, у якому є чотири частки

А	
Б	
В	
Г	

11. Укажіть речення, у якому є орфографічна помилка

А	
Б	
В	
Г	

12. Укажіть речення, у якому немає частки.

- А
 Б
 В
 Г

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Укажіть рядок із частками

- А цей, отже, за
 Б хай, би, не
 В хоч, або, ж
 Г ото, б, мов

2. Укажіть рядок із модальними вказівними частками

- А он, онде, осьде
 Б то, невже, навіть
 В осьде, хоча, собі
 Г це, ось, майже

3. Немає частки в реченні

- А Без кореня і полин не росте.
 Б Немає гіршої покути, як у ріднім краю носити пута.
 В Багато країн пройшов, а добро лише на батьківщині знайшов.
 Г Удома й стіни допомагають.

4. Допущено помилку в написанні частки зі словом у рядку

- А дехто таки стояв
 Б отакий то розумний
 В підійди-но ближче
 Г було б добре відпочити

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

(1)Наче густим молоком облиті фруктові дерева. **(2)**Ось виструнчились у весняному святковому вбранні вишні, сливи, черешні, груші. **(3)**Що за краса! І очей від них **(4)**не одведеш!

Укажіть власне модальну частку

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків

Любїть працю _____ землі, _____ без цього не _____ щастя нам і нашим дітям _____ на якій планеті.

- А на, бо, буде, ні
 Б по, аби, буде, не
 В на, бо, бути, не
 Г по, бо, бути, ні

У завданнях 7-8 до кожного із фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між часткою і її написанням

1 разом	А мов/би, отакий/то, усе/ж/таки
2 окремo	Б коли/би, читав/би, навряд/чи
3 із дефісом	В не/наче, як/що, ні/кого
	Г сядь/бо, усе/таки, казна/хто

8. Установіть відповідність між виділеними частками і їх морфологічними ознаками

- 1 частка, модальна вказівна
 2 частка, модальна підсилювальна
 3 частка, модальна видільна
 4 частка, модальна означальна

- А Не варто зупинятися на досягнутому.
 Б Лише побачивши кохану, він заспокоївся.
 В Це треба зробити саме сьогодні.
 Г Обличчя її в сутінках аж голубе.
 Д От мурована церква з високою дзвіницею.

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- Мудрець, усміхнувшись, сказав, що коли він приходить на базар, то може витратити лише те, що є в його гаманці.
 Випадкові перехожі поцікавилися в старого, чому він кривдникам побажав доброго здоров'я, адже вони точно його образили.
 «А в моїй душі не має образи та гніву», - завершив свою думку старий.
 Кілька чоловіків на вулиці ображало мудреця, але той відповів усмішкою та побажав їм доброго здоров'я.
 Так само і в спілкуванні з людьми: він може витратити тільки те, чим наповнена його душа.

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

- А
 Б
 В
 Г

10. Укажіть речення, у якому є дві частки

- А
 Б
 В
 Г

11. Укажіть речення, у якому є орфографічна помилка

- А
 Б
 В
 Г

12. Укажіть речення, у якому немає частки.

- А
 Б
 В
 Г

Вигук
І варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Вигуки записано в рядку

- А так, ож, ку-ку, від
 Б лише, я, овва, серед
 В гей, на добраніч, хе-хе-хе, овва
 Г до, який, гай-гай, будь ласка

2. Укажіть рядок, у якому всі вигуки звуконаслідувальні

- А соб, пабе, киць-киць, вйо
 Б геть, агов, овва, годі
 В гей, хрус, ласкаво просимо, годі
 Г гав-гав, ку-ку, ш-ш-ш, сьорб-сьорб

3. Вигук виділено у реченні

- А О земле моя, нема рідніш за тебе.
 Б Не будить мене, будь ласка, ліси шелестливі.
 В Ой Дніпре, мій Дніпре, широкий «та» дужий.
 Г На жаль, погода зовсім зіпсувалася.

4. Укажіть речення, у якому вигуки відокремлюються комами (окремі розділові знаки вилучено)

- А Ой ви мене злякали.
 Б Ах як не хочеться листу з дерева падати... (Остан Вишня)
 В О земле рідна, я тебе люблю.
 Г Ох, ну й погода на вулиці.

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

- (1) Ох, і шука ж була! (2) Ех, і шука... (М. Стельмах) (3) Агов! Чи чуєш? Щось тріщить у лісі! (І. Франко)
 (4) Добрий вечір, люди добрі (М. Коцюбинський).

Укажіть вигук, що виражає волевиявлення

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

7. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків

_____, _____ в наших оркестрах з _____ пристрастю грали оркестранти, - _____ були б симфонії! (Із творів Остапа Вишні)

- А ех, якщо, своєю, які
 Б ах, якби, цією, що
 В ех, якби, такою, які
 Г ех, якщо, такою, що

У завданнях 7-8 до кожного із п'ятьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між часткою і групою за значенням

1 емоційні	А дякую, будь ласка, на добраніч, добридень
2 спонукальні	Б гей, нумо, цить, но-о-о
3 мовного етикету	В будьте здорові, ах, киш, о
4 звуконаслідувальні	Г їй-Богу, ура, тю, ой
	Д тьох-тьох, дзень, ку-ка-рі-ку, тук-тук

8. Установіть відповідність між виділеними вигуками і їх морфологічними ознаками

1 вигук, звуконаслідування, похідний, пишеться з дефісом	А Раптом у тиші садів – тьох! тьох! – солов'їна пісня прозвучала (М. Рильський).
2 вигук, спонукування, похідний	Б «Кап-кап», - почулося за вікном.
3 вигук, емоційний, непохідний	В О пісне блаженна! О пісне крилата! Лети над землею,
4 вигук, мовного етикету, похідний	Дзвени і зови... (М. Чернявський)
	Г Дякую, за гарні новини.
	Д Цитьте, дівчата, на галасуйте.

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- Ов-ва! Не хочу!
 - Ех, і життя наше, тьху! Тільки й чекаєш, що хтось з'їсть тебе не сьогодні, то завтра.
 - Еге, у лісі ходять люди з кошиками, схоплять тебе та й засушать або зварять.
 - Нумо тікати, - котрась сиріжка сказала із глумом.
- На галяві почувся голос гриба Капелюшника:

За П. Козланюком

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

- А
 Б
 В
 Г

10. Укажіть речення, у якому є два вигуки

- А
 Б
 В
 Г

11. Укажіть речення, у якому допущено орфографічну помилку

- А
 Б
 В
 Г

12. Укажіть речення, у якому немає вигука

- А
 Б
 В
 Г

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Вигуки записано в рядку

- А то, тук-тук, ку-ку
 Б тільки, лише, ох
 В із, ген-ген, тьох-тьоз
 Г будь ласка, хе-хе, ау

2. Правильно записано обидва вигуки в усіх рядках, окрім

- А будь-ласка, добридень
 Б їй-богу, на добраніч
 В цур тобі, на все добре
 Г присягай-бо, нумо

3. Виділене слово вигуком у реченні

- А Обов'язково *запам'ятайте* винятки з правил.
 Б *Перепрошую* за втручання, але ви помилилися.
 В *Добре*, майже всі завдання виконані правильно.
 Г *Добридень*, можемо розпочинати консультацію.

4. Вигук є в етикетній формулі в реченні

- А Добродії! Трохи тихіше, заспокойтеся.
 Б Пане директоре, прийміть щирю подяку.
 В Шановне товариство! Зверніть увагу на оголошення.
 Г Шановні присутні, тихіше, будь ласка, заспокойтеся.

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Журавель іде за плугом та кричить: (1)«Турли! Турли!» (2)От тобі й на! Що то за хлопчисько зухвалий такий? Хочеться побачити вест незвіданий світ, (3)їй-богу. (4)На добраніч – формула етикету, що виражає привітання.

Укажіть вигук, що виражає емоційність

А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Укажіть правильний варіант послідовного заповнення пропусків

_____ високо сонце _____ яснім небі стало, _____ проміння _____ й порозсипало.

А ой, в, гаряче, та

Б то, у, гаряче, та

В ой, у, гаряче, і

Г ой, в, гарячо, і

У завданнях 7-8 до кожного із п'ятьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між часткою і групою за значенням

1 питальні	А невже, чи, хіба
2 заперечні	Б дійсно, власне, майже
3 власне модальні	В та, навіть, аж
4 означальні	Г не, ні, ані
	Д мов, мабуть, ледве чи

8. Установіть відповідність між виділеними вигуками і їх морфологічними ознаками

1 вигук, звуконаслідування, похідний, пишеться з дефісом	А Нумо, хлопці, ставаймо до роботи.
2 вигук, спонукання, похідний	Б О, вже й вечір не за горами.
3 вигук, емоційний, непохідний	В І сорока: «Скре-ке-ке!» - Прилетіла. — «Що таке?»
4 вигук, стверджувальний, непохідний	Г Так, сьогодні гарний день.
	Д Слово чесного бійця - ні краю, ні кінця.

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- — Драстуйте! Готові до відкриття?
 — Ну-мо! Поїдемо на Носівку! Іще через день.
 — Так! Готовий.
 — Ген на Яготин?
 — Ні, на Носівку!

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А	
Б	
В	
Г	

10. Укажіть речення, у якому немає вигуків

А	
Б	
В	
Г	

11. Укажіть речення, у якому допущено орфографічну помилку

А	
Б	
В	
Г	

12. Укажіть речення, у якому є стверджувальний вигук

- А
Б
В
Г

Узагальнення і систематизація вивченого**І варіант**

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Самостійні частини мови записано в рядку

- А десь, під, ну, будь ласка
Б з, от, то, такий
В кого, близько, край, семеро
Г тихо, ой, ку-ку, ноша

2. Службові частини мови є в кожному реченні, ОКРІМ

- А У кожній троянді є колючки.
Б Без кореня і полин не росте.
В Удень ішов дощ, але було тепло.
Г Зранку випав сніг.

3. Правильно визначено синтаксичну роль дієслова в усіх реченнях, окрім

- А Учити – значить вселяти надію.
Б Нам дано відрізнити добре й лихе.
В Добре тому, хто навчився вчитися.
Г Треба вчити дитину мислити.

4. Ступені порівняння можна утворити від прикметників в усіх словосполученнях рядка

- А вольовий характер, козацький стан
Б блискучий аншлаґ, мовна скарбниця
В дитячий садок, низький рівень
Г високі гори, молоде стебло

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

Ласкаві (1) слова для (2) людини, що дощ для (3) землі в (4) посуху.

У формі знахідного відмінка вжито іменник, позначений цифрою

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Прочитайте речення

У перші _____ пандемії і Україні (березні-травні _____) трафік медійних новин зріс від тридцяти до _____ залежно від видання.

Правильний варіант послідовного заповнення пропусків у реченні визначено рядком

- А три місяця, дві тисячі двадцятого року, сто відсотки
Б три місяці, двох тисяч двадцятого року, сто відсотків
В три місяці, дві тисячі двадцятого року, сто відсотків
Г три місяців, дві тисячі двадцятого року, сто відсотків

У завданнях 7-8 до кожного з чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між словами та частинами мови, до яких вони належать

1 іменник	А десятка, сотня
2 прислівник	Б по-десяте, усоте
3 прикметник	В десятковий, сторічний
4 числівник	Г сто, шестеро
	Д шість, шестикутник

7. Установіть відповідність між виділеними іменниками в словосполученнях із родом, до якого вони належать

1 чоловічий рід	А покращені купе
2 жіночий рід	Б зимові ковзани
3 середній рід	В руйнівні торнадо
4 спільний рід	Г малосольні івасі
	Д нестерпні базіки

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

Ти навчишся в будь яку погоду розпалювати багаття, готувати їжу, швидко ставити намет.

Завдяки їм туризм називають найкращим відпочинком, що загартовує організм і зміцнює здоров'я.

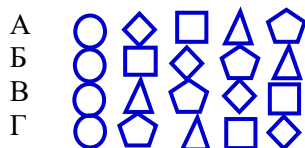

А ще навчишся розуміти голоси поля й лісу, річки й болота.

Похід – це цікаві спостереження, знахідки, відкриття.

А що цікавого дізнаєшся в поході?

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку**10. Укажіть речення, у якому відносний займенник з'єднує частини складного речення**

- А
 Б
 В
 Г

11. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

- А
 Б
 В
 Г

12. Вказівна частка є в реченні

- А
 Б
 В
 Г

Узагальнення і систематизація вивченого

II варіант

Завдання 1-6 мають по чотири варіанти відповідей, з яких лише один правильний.

1. Самостійні частини мови записано в рядку

- А ніде, агов, ау, один
 Б сімка, близько, іти, коло
 В через, о-о-о, цей, година
 Г твір, від, тьох-тьох, ледве

2. Службові частини мови є в кожному реченні, ОКРІМ

- А Останній дзвоник уже близько.
 Б Напередодні іспиту завжди тривожно.
 В Гарна книжка научить, а погана намучить.
 Г Без кореня й полин не росте.

3. Подвоєння літер в орудному відмінку однини відбувається в усіх іменниках рядка

- А доповідь, печаль, злість
 Б піч, паморозь, фланель
 В сіль, вишуканість, верф
 Г річ, завзятість, суміш

4. Виділені слова є числівниками в усіх реченнях, окрім

- А Мати одною рукою б'є, а другою гладить.
 Б Краще один мудрий, ніж десяток дурних.
 В Два коти в одному мішку не помиряться.
 Г Один лікується відпочинком, другий – працею.

5. Прочитайте речення (цифра в дужках позначає наступне слово)

(1)Хто не говорить правду про (2)себе, не може говорити її про (3)інших людей. (4)Деколи краще промовчати, ніж збрехати.

Займенниками є всі позначені цифрами слова, окрім

- А 1 Б 2 В 3 Г 4

6. Прочитайте речення

_____ путь _____ від Києва на Богуслав і далі в _____ край.

Правильний варіант послідовного заповнення пропусків у реченні визначено рядком

- А широка, стелиться, шевченківський
 Б широкий, стелиться, Шевченковий
 В широка, стелється, шевченковий
 Г широкий, стелється, шевченківський

У завданнях 7-8 до кожного з чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрою, доберіть один правильний, на вашу думку, варіант, позначений буквою.

7. Установіть відповідність між словами та частинами мови, до яких вони належать

А десятка, сотня	1 іменник
Б по-десяте, усоте	2 прислівник
В десятковий, сторічний	3 прикметник
Г сто, шестеро	4 числівник
Д шість, шестикутник	

8. Установіть відповідність між дієслівними формами і прикладами

1 неозначена форма	А таланило в житті
2 безособова форма	Б планувати завчасно
3 дієприкметник	В володіємо вміннями
4 дієприслівник	Г побачивши несподівано
	Д задешево куплений

Завдання 9-12 стосуються речень, що первісно, за іншого порядку їх розташування, становили зв'язний текст. Прочитайте речення й виконайте завдання до них.

- Оформлення покликань – це так, як *розмітка* на біговій доріжці.
- У романі Джерома Селінджера «Ловець у житті» читаємо «Життя – це гра, і в неї свої правила».
- Свій *шлях* спортсмени починають із того, що стають у ряд на спеціальній розмітці, *яка* символізує старт і рівність можливостей.
- Це ті правила, яких потрібно дотримуватися, щоб усі були в рівних умовах.
- Тому академічне життя – це також «гра», у якій дуже чітко визначено *правила*.

9. Зміст первинного тексту буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку

А					
Б					
В					
Г					

10. Укажіть речення, у якому виділене слово є додатком

А	
Б	
В	
Г	

11. Орфографічну помилку допущено в реченні, позначеному

А	
Б	
В	
Г	

12. Вказівна частка є в кожному реченні, окрім

А	
Б	
В	
Г	

Самодиктант

СТЕПОВА ПРИГОДА

I. Запишіть текст, виправивши орфографічні та пунктуаційні помилки.

По/заду ватаги їхав Т(т)ріска. На/раз завернув пів/колом коня і став проти татар. Біля Т(т)ріски збиралася чим/раз більша купа ворогів. Він рубав уже на/вмани(н)я встеляючи землю до/в/кола трупами. Відступаючи козаки зміркували не/добре. Один оглянувся і крикнув Ватажок між татарвою! Хто в Бога вірує не/даймо!

Понад десяток товаришів у/мить завернули коней і пустилися Т(т)ріску виручати не/зважаючи на в/край не/вигідну позицію. Татари роз..їлися мов оси кидалися в/різно/біч не/щадно клали козаків. Грабіжники були такі впевнені у перемозі що й не/оглядались а гналися в/перед не прочуваючи лиха.

Тим/часом Н(н)едоля заходився привітати татар. Він ро..ділив свою сотню на/двоє залишивши між частинами від/даль шістсот ступнів. Козацтво рушило. Тут/таки залунало козацьке «слава!»

Вороги були не/в/зможі зупинити коней. Козаки настовбурчили списи і кололи ними нападників хаотично збитих до/купи.

(За А. Чайковським; 128 сл.)

Диктант з граматичним завданням

НАШІ СЕРЦЯ – БАТЬКІВЩИНІ

Якби матері побачили, якими стають їхні сини на війні, то не впізнали б їх. Вони й не уявляють собі, що тут робиться з людиною, яку складну, яку страшну еволюцію встигає вона пройти... Повністю цього не збагнути нікому, хто сам не був тут, а знає війну тільки з фільмів та розповідей, хай навіть найправдивіших... Щоб це збагнути, його треба прожити.

У глибокій задумі дивився Брянський на багаття, спостерігаючи, як полум'я пожирає зелені гілки, а з них виступає, закипаючи, смола.

Усе, усе ми віддаємо тобі, Батьківщино. Усе! Навіть наші серця. І хто не звів цього щастя, цієї краси вірності, той не жив по-справжньому.

(Олесь Гончар, 111 слів)

Граматичне завдання

I варіант

1. Надпишіть частини мови над кожним словом речення: *Повністю цього не збагнути нікому, хто сам не був тут, а знає війну тільки з фільмів та розповідей, хай навіть найправдивіших...*
2. Зробіть морфологічний розбір слів: *сам, тільки, що.*

II варіант

1. Надпишіть частини мови над кожним словом речення: *У глибокій задумі дивився Брянський на багаття, спостерігаючи, як полум'я пожирає зелені гілки, а з них виступає, закипаючи, смола.*
2. Зробіть морфологічний розбір слів: *на, якби, навіть.*

Контрольний диктант за II семестр

Андрій чекав: ось-ось поїзд одірветься од річки й помчить кудись убік, через гори й ліси. Хай би отак ішов і йшов, вистукуючи колесами, погойдуючись, ніде не зупиняючись. Хай би віз його аж до краю війни.

Але війна не мала ні кінця, ні краю. Вона була скрізь: у селах і містах, у небі й на землі, у душах і в серцях. Від війни не втікали – з нею боролись. Андрій не відмовлявся від боротьби. Він став на цей шлях без примусу, добровільно. Однак відпочити від цього запеклого поєдинку він би не відмовився. Дев'ятнадцять років – це ж так небагато. У дев'ятнадцять люди мають милуватися сонцем, а не битися за право глянути на нього бодай одним оком. У дев'ятнадцять років люди повинні мати право на життя, а не вмирати, як квіти, збиті безжальними ударами сліпої палиці перехожого. (За Павлом Загребельним; 133 сл.)

Докладний письмовий переказ тексту-роздуму дискусійного характеру в публіцистичному стилі ПОДОРОЖІ УКРАЇНОЮ: НАВІЩО?

Коли б хто раніше в мене запитав, із чого варто почати вивчення історії України, я з розумним виглядом відказала б, що, звісно, з підручників. І для впевненості всунула б людині в руки томик Грушевського. Бо яка ще, здавалося б, існує альтернатива? А виявляється, вона є. І до того ж значно цікавіша та інтерактивніша за книжки, які в когось викликать лише нудьгу і зневіру.

Знайомитися з історією можна в подорожах! Цей спосіб прийнятний майже всім і має безліч варіацій. Вивчати історію ґрунтовно і планомірно, відвідуючи всі області України кожного літа, чи дозовано, по шматочках, навідуючи сусідні регіони під час карантину. Відшукувати пам'ятки козацької доби або гуляти по дендропарках, створених українською аристократією в XVIII — XIX століттях. Справді, історію легко віднайти в будь-якому місті та селищі та вивчати її по українських замках, палацах, пам'ятниках і навіть млинах. Я знаю, де тривала Конотопська битва, за яких умов уперше знайшли рештки мамонта на території України, як Скоропадські проводили літо й виховували дітей, у якій Січі Богдана Хмельницького обрали гетьманом та хто створював родинний склеп для Потоцьких. Усе це тримається в моїй голові. Я не плутаюся у нескінченному потоці дат і сухих фактів, бо ж на кожну подію маю заготовлену в голові картинку, що раніше її бачила в подорожах. І до ЗНО з історії України готуватися легко, коли всі архітектурні пам'ятки, представлені на фото в завданнях, були частиною твоїх літніх канікул.

Врешті-решт, що як не мандрівки Україною, здатне вилікувати від нав'язаного нам комплексу меншовартості? Жодна книжка не розкаже, наскільки різнобарвна, суперечлива і водночас прекрасна наша країна (О. Кльосова).

Усний докладний переказ тексту публіцистичного стилю

ДУХОВНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Зовсім не коштовності, не золоті зливки, нібито вивезені гетьманом Полуботком до Англії, мріяли передати наші пращури наступним поколінням. Вони прагнули виплекати інший скарб – вільну Україну. А ще – духовність, національну самоповагу.

Гірко визнавати, що й до сьогодні ім'я Павла Полуботка для багатьох українців пов'язане лише з тим легендарним скарбом. Прикро, що матеріальні турботи заступили нині запити духовні. Хоч, звичайно,

важко говорити про виховання духовності й самоповаги в народі, чия історична пам'ять свідомо руйнувалася.

Народ, позбавлений історичної пам'яті, перестає бути народом. Майбутнє можна будувати лише на історичному ґрунті. Це доведено самим життям.

Як же страшно віддати майбутнє в руки тих, нині юних людей, котрі за ідеал мають торговельний кіоск, а весь свій хист спрямовують на примноження «зелених». Хоч не лише вони у тім винні...

Чи ж може пробитися до таких голос чесного письменника, пробитися через галасливі теле- і радіореклами, що обіцяють солодке, зручне, не переобтяжене болісними роздумами над долею рідної землі існування? І що важить для таких голос сивого учителя, який за титанічну свою працю не одержує жодної винагороди?

То хто ж допоможе українцям зберегти в собі людське? Хто навчить мудрості бути українським народом на українській землі? (За Н. Черченко)

Докладний усний переказ тексту публіцистичного стилю з елементами роздуму ЕФЕКТ НЕОЧІКУВАНOSTІ У МАНДРАХ УКРАЇНОЮ

Дефіцит інформації та непопулярність такого виду дозвілля, як мандри Україною, породжують дивовижну особливість вітчизняного туризму — ефект раптовості. В цілому, коли плануєш поїздку до Барселони, ти знаєш, чого від неї чекати. Гаудівська архітектура, паяль, музей Пікассо, набережна Моль де ла Фушта. Можна вивчити всі маршрути і фотографії, переглянути мапи і онлайн-екскурсії, перечитати коментарі й відгуки. Все це готує тебе до мандрівки. Ось те, що тобі пропонує столиця Каталонії. Дивись. Погоджуйся. Або змінюй напрямок маршруту і купуй ловкост до Азії, скажімо.

В Україні ж на тебе чекатимуть сюрпризи. Ніколи не можеш передбачити, чи доїдеш до потрібного села і що там зустрінеш. Три, запропоновані гуглом фотографії, ніби підказують, що потрібна садиба розташовується на рівнині й цілком добре збереглася. Насправді ж доведеться дертися вгору, пролазячи крізь чагарники і високу траву, щоб побачити вже майже зруйновану архітектурну пам'ятку, яка не ввійшла до жодного зі списків, що могли б забезпечити її реставрацію.

Україну треба намацувати самому, куштувати її по шматочках, вивчаючи нові смаки. І не факт, що вам завжди подобатиметься страва. Вікіпедія розказала мені, що село Нарбутівка існує і там живуть приблизно 70 людей. Але я виявила зарості, забуття і цілковиту відсутність людей у місці, де колись народився визначний український художник Георгій Нарбут. У Великих Сорочинцях цього літа я не потрапила до музею Гоголя, бо дізналася від аптекарки, що екскурсивод пішла доїти корову і більше сьогодні не повернеться на роботу. Садиба Даховських фактично закрита для відвідувачів й охороняється, як військовий об'єкт, так само, як і Олешківські піски ще з радянських часів. Хоча замок-корабель у селі Сидорів у житті значно ефектніший, ніж на чужих фото в інтернеті. А в Качанівці віднедавна можна переночувати у флігелі, де кілька століть тому відпочивав Шевченко (О. Кльосова).

Складання діалогів

Скласти та розіграти діалог (орієнтовні теми: «Знайомство з цікавою людиною», «Випадок на канікулах (на вихідних)», «Улюблена справа», «Примхи погоди», «Змарнований день»).

Орієнтовні теми творів

Усний твір розповідного характеру про виконання певних дій на основі власних спостережень із використанням дієприслівникових зворотів (за планом) (орієнтовні теми: «Майстерність петриківського розпису», «У класі робототехніки», «Як зробити гербарій»).

Письмовий твір-роздум (орієнтовні теми: «Чому необхідно знати історію свого народу», «Чому потрібно знати звичаї свого народу», «Чого не можна купити за гроші», «Чому потрібно берегти природу»).

Письмовий твір-розповідь (орієнтовні теми: «Оберіг душі моєї», «Людина — найвеличніша з усіх істот», «Мова — цілюще народне джерело», «Щире слово, добре діло душу й серце обіграло», «Минуле свого краю завжди хвилює», «Найкраща вчителька нації — історія», «Усе дороги й дороги, а до матері — стежка...» (В. Коломієць), «Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько», «Україна — наш спільний дім»).

Орієнтовні теми есе

Осінній лист чекав цієї миті...

У природи чисте серце. (Х. Огума)

Війна у житті моєї родини

Моя заповітна мрія

Аудіювання тексту публіцистичного стилю

БІЛИМИ НИТКАМИ ШИТО ...

Дослідники розповідають, що у давні часи процес вишивання можна було назвати ритуалом – за нього брались у визначені дні, із чистими світлими думками, закладаючи позитивну енергію у свою працю.

Цікаво, що тоді жінки не копіювали чужі узори, не відшивали їх з інших виробів чи схем. Їх роботи були індивідуальними. Жінка володіла «мовою»

орнаментального письма, де через кольори, лінії, візерунки створювала абсолютно унікальну річ, закодовану на добру долю для себе, чи рідної людини. А от відшити чужий узор для сорочки, наприклад, означало взяти на себе чужу долю.

Перші вишивки на території України з'явилися ще за скіфів. Археологічні розкопки підтверджують, що знайдені на Черкащині фігурки чоловіків, створені ще у VI столітті, в своєму оздобленні мають не тільки структурні особливості українського одягу XVIII-XIX століть, а й елементи давнього орнаменту. Про той же орнамент розповідав і арабський мандрівник у своїх описах русів, які датуються X століттям.

Характерна ознака стародавньої вишивки – її лаконічна довершеність. Тут немає нічого зайвого, кожна деталь не випадкова. Узори вишивок – це особливі письмена.

Сорочка складалася із шести чотирикутників різної величини, і якщо виміряти їхнє співвідношення, то в ідеалі ми отримали б золоту пропорцію. Ці чотирикутники з'єднувалися між собою за допомогою хрестиків, вишитих, як правило, чорними нитками: аби жодна стороння енергія не могла крізь шви проникнути до людського тіла, бо хрест своєю енергією «розтинає», знищує негативну енергію, а чорний колір її поглинає. Низом, на грудях і на руках

вишивалися священні коди сили: для маленьких діток вони кодувалися переважно у рослинних орнаментах, що символізували дерево життя, у зірочках-оберегах, у простих хвилястих лініях з крапками, що символізувати первинні сили природи – воду і вогонь.

Ці сакральні коди переносили ніжні жіночі руки на біле полотно. З давніх віків, з роду в рід і до сьогодні. Так була відтворена і збережена священна сила роду, енергії природи і божественне начало. Тому так шанують українці вишиванку, одягають її, пишаються нею у всі часи.

Відомо, що найбільш древніми є прості геометричні орнаменти. Коло є одним із початкових. Як символ сонця воно походить із язичницької релігії, де означає божественну, життєдайну енергію. Коло – це також безперервність буття і вічність. Загалом цей символ, що може зображуватись у багатьох варіаціях, має чи не найбільше різноманітних значень.

Хвилясті лінії, сигми, зигзаги пов'язують із водою. Дослідники давньої символіки відзначають, що малюнок вертикально розташованих паралельних зигзагів позначав дощ, що падає зверху, а горизонтальні зигзагоподібні або прямі лінії могли символізувати небесну вологу. Фігура спіралі також означала плинність часу та циклічний рух сонячного диска.

Вирішальний вплив на характер орнаментальних мотивів мають різноманітні вишивальні шви, так називані «техніки», яких в Україні відомо біля ста. Окремі вишивальні шви характерні для тих або інших етнографічних районів України.

Сорочки на Полтавщині вишиваються головно білими нитками, дуже рідко червоними або сірими. Манішки білих сорочок у старих зразках прикрашалися білим візерунком, виконаним гладдю. Візерунок обводився чорними або кольоровими смугами. Техніка вишивання - шов «уперед голкою», «хрестик», шов «за голкою».

Техніка вишивання Харківської області має дуже багато загального з формами вишивки, що встановилися в центральних областях України, але їй властиві й зовсім своєрідні поліхромні орнаменти, створювані напівхрестиком або хрестиком. Ці орнаменти вишивають переважно грубою ниткою, унаслідок чого візерунки створюють враження рельєфних.

Своєрідною вишивкою здавна славилася Волинь. Візерунки геометричні, чіткі та прості за композицією. Чіткість ритму підсилюється однобарвністю вишивок, виконаних червоною ниткою на біло-сірій полотнині. Вишивки північної Волині вражають своєю вишуканою простотою. У південних районах області переважають рослинні мотиви.

Вишивкам Київщини властивий рослинно-геометризований орнамент зі стилізованими гронами винограду, кольором хмелю чи восьмипелюстковими розетками, ромбами, квадратами. Основні кольори вишивок Київщини – білий, коралово-червоний, відтінений чорний.

У південних областях України техніка вишивки має багато загального з устояними формами центральних районів, однак їй властиві і цілком своєрідні поліхромні орнаменти, виконувані напівхрестиком або хрестиком.

Г геометричні та рослинні, що набули геометричного характеру

Назви народних співців-музик походять від назв музичних інструментів, на яких вони грали: кобзи, бандури та ліри.

Улюбленим музичним інструментом українського народу була кобза. Як свідчать найдавніші джерела, кобза була досить розповсюдженим музичним інструментом, і попервах грали на них не лиш сліпі люди, як це склалось пізніше.

Найдавніша кобза мала тільки три струни. З часом інструмент ускладнювався. Це, зокрема, засвідчує збільшення кількості струн. У XIX столітті, особливо у другій половині, кількість струн і приструнків (так називається короткі струни, що розміщуються на правій стороні деки) збільшуються. Наприклад, на бандурі кобзаря М. Ригоренка з Харківщини їх було вісім. На бандурі О. Вересая з Полтавщини – дванадцять, на бандурі П. Братиці з Чернігівщини – двадцять, на бандурі Ф. Гриценка-Холодного теж із Полтавщини – сорок п'ять.

Зрозуміло, що збільшення кількості струн до декількох десятків потребувало дедалі більшого хисту, спеціальної навчальної підготовки. Усе це призводило до поступової професіоналізації. З'являється особлива категорія народних співців-музик: кобзарі та бандуристи. Відомості про це можна зустріти в художній літературі. Чудовий образ такого кобзаря створив Т. Шевченко в поемі «Невольник». Для нас особливо цікава дума Степана, в якій він розповідає свою історію: шалена буря прибила до козацької чайки до ворожого берега. Степан потрапив у неволю. Утівав, але його впіймали й осліпили:

І згадав сирота Степан в неволі
Свою далеку Україну,
Нерідного батька старого,
І коника вороного, і нерідную сестру Ярину.
Плаче – ридає,
До бога руки здіймає
Кайдани ламає,
Утікає на вольную волю...

Повернувшись з неволі, обдаровані сліпці, як і Степан, навчались грати на кобзі-бандурі. Одні з них мандрували селами, грою та співом заробляючи на проживання. Інші приставали до козаків і супроводили їх у походах. Кобзарів цінували тут як ніде інше. Часті війни, бойові сутички з військами кримських ханів, турецьких султанів та польських магнатів, повстання проти своїх визискувачів... А кобзарі пробуджували волелюбний дух народу, закликали до боротьби за національне та соціальне визволення, оспівували ратні подвиги.⁷²

Кобзарі творили, боролись і помирали, як і сотні тисяч безіменних козаків та селян-повстанців. Та залишилися чудові думи та пісні, які вони складали в турецько-татарській неволі чи у час коротких перепочинків між жорстокими боями. Кобзарі оспівували те, що хвилювало їх до глибини душі. Тому й нині, через віки, не можна спокійно слухати їхні думи та пісні.

Конкретні відомості про народних співців-музик України дійшли до нас із XVIII століття. Є відомості про те, що майстерність, мистецтво українських кобзарів були відомі за межами України. Їх запрошували, а той силоміць забирали до Польщі, Росії, де примушували грати та співати царям та вельможам.

На кожне із запитань вибрати правильну відповідь.

1. Який улюблений інструмент кобзарів?
А ліра Б бандура В кобза Г трембіта
2. Скільки струн мала найдавніша кобза?
А три Б шість В вісім Г десять
3. Скільки струн було на бандурі кобзаря Остапа Вересая з Полтави?
А десять Б дванадцять В двадцять Г двадцять вісім
4. Скільки струн було на бандурі кобзаря Гриценка-Холодного?
А двадцять Б двадцять п'ять В двадцять вісім Г сорок п'ять
5. Як звати кобзаря, якого змалював Т Шевченка у своїй поемі «Невольник»
А Іван Б Петро В Степан Г Семен
6. Коли Степан потрапив у неволю (поема «Невольник»), то що з ним зробили вороги?
А убили Б відправили додому В осліпили Г залишили в неволі
7. Чим заробляли на прожиття сліпці-кобзарі?
А грою та співом В старцювали у людей
Б ішли в найми Г супроводжували козаків у походах
8. Які за жанром твори складали кобзарі?
А поеми Б історичні думи та пісні В романи Г повісті
9. Із якого століття до нас дійшли конкретні відомості про народних співців-кобзарів?
А XVIII століття В XIX ст. у першій половині
Б XIX ст. у другій половині Г XVII століття

10. Забираючи силоміць або запрошуючи співців-кобзарів до Польщі, Росії, кому примушували грати?
А царям та вельможам В панам
Б у школах Г бідним людям
11. Що відображає заголовок даного тексту?
А тему й основну думку В проблематику тексту
Б основну думку тексту Г тему тексту
12. Визначте стиль мовлення прочитаного тексту.
А наукового стилю В публіцистичного стилю
Б художній Г розмовний

Орієнтовні теми проєктних робіт

Складання асоціативного куща до теми «Дієприслівник».

Пошук інформації з різних джерел і складання рекомендацій про те, як правильно робити покупки, аби заощадити кошти та не натрапити на фінансових шахраїв (з використанням дієприслівників і дієприслівникових зворотів).

Укладання мінісловника наголосів прислівників.

Створення «хмари слів» до певної групи прислівників чи підтеми.

Створення відеопам'ятки (постер, слайди, відеоролик, схема) для соцмереж про написання прислівників.

Створення та розв'язування кроссесів (за вивченим матеріалом).

Створення тексту реклами, що пропагує здоровий спосіб життя (з використанням прислівників різних ступенів порівняння чи прислівникових сполучень).

Створення тексту для рекламного буклета молодіжного одягу з використанням прислівникових сполучень (наприклад: до лиця, до смаку, не до вподоби, на вибір, в міру, по можливості, час від часу, на радість).

Створення мініопису з використанням прислівників (теми: «Бабусине обійстя», «Стежка до рідної хати», «Пломеніє калина» та ін.).

Виконання проєкту (наприклад: 1) складання списку відтворення музичних файлів – пісень чи уривків пісень, у назвах або в приспівках яких є прислівники; 2) створення мультимедійної презентації «10 найцікавіших прислівників»; 3) підготовка та проведення вікторини чи квесту на тему «Прислівник»).

Лінгвістичне мінідослідження («З якою частиною мови прийменники вживаємо найчастіше?», «Сполучники в щоденному спілкуванні» тощо).

Створення «хмари слів» до теми «Написання не з різними частинами мови».

«Кубування» (відповіді на 6 запитань різних типів, що стосуються теми; використання куба з написами).

Мальований скрайбінг, малюнкові схеми на тему «Написання часток».

Інтерв'ю «Службові слова та їхня роль у мовленні».

Створення слайдів, (відеоролику) про мандрівку Україною з використанням підписів, які місять прийменники.

Бліцпрезентація приспіву однієї пісні, у якому вжито сполучник (прийменник, частку, вигук).

Створення фото-, відео- чи аудіопам'ятки щодо вживання прийменників, написання часток.

Виконання проєкту (наприклад, флешмоб «Говоримо правильно»).

Дата надходження до редакції 22.07.2024

© Свінтковська С.А., Т. Верготі Л.Т., Левинська М.В., 2024